

образования на исследуемом этапе развития общества и изменяется под влиянием жизненных обстоятельств, производства и уровня развития научных знаний. Акцентировано, что содержание предметов исследуемого периода отображался прежде всего в учебных планах, программах, учебниках. Описаны основные тенденции содержания преподавания естественно-математических дисциплин во второй половине XIX века на примере некоторых естественно-математических дисциплин.

Ключевые слова: содержание образования, естественно-математическое образование, конец XIX столетия.

Kokhanovskaya O.V.

CONTENT OF NATURAL AND MATHEMATICAL EDUCATION AT TEACHING ESTABLISHMENTS OF UKRAINE IN THE SECOND HALF OF THE SIXTH CENTURY

The article characterized content of natural and mathematical education at teaching establishments of Ukraine in the second half of the XIX-th century. Under content of education it is determined system of scientific knowledge, practical skills and habits, mastering and obtaining of that made bases for development and forming of individuality. It is pointed out that content of education had historical character and thus it is determined by aim and tasks of education at concrete stage of development of a society and changed under influence of demands of life, manufacturing and level of development of scientific knowledge. It is stressed that content of subjects of researched epoch reflected first of all in teaching plans, programs, text-books. It is defined the main tendencies of transformation of content of teaching of natural and mathematical disciplines in the second half of the XIX-th century on the example of some natural and mathematical disciplines. Fulfilled analysis of content component of natural and mathematical education gives opportunity to emphasize that thoughtpoly-meaning attitude of government of Russia to this cycle development of natural and mathematical disciplines carried out in an uneven way. In there were conditions for development of mathematics, physics, geography or chemistry development of science about nature hampered by state action that negatively reflected on quality of subjects of this cycle. Lack of content component influenced on development and methodic component of natural and mathematical education at teaching establishments of Ukraine of the researched period.

Keywords: content of education, natural and mathematical education, the XIX-th – the beginning of the XX-th century.

УДК 378.046-021.68:331.101-051

Кузьменко Ю. В.*

ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (1950-1991 РР.)

У статті висвітлено підходи до підготовки педагогічних кадрів УРСР у 1950-1991 рр. З'ясовано, що трудове навчання і виховання молоді генерачії трудівників було визнано в цей період стратегічним, обов'язковим освітнім напрямком, що має ґрунтуватися на принципі профорієнтації. Через зміст програм професійного циклу навчальних дисциплін розкрито специфіку ідейно-політичного впливу на навчання, виховання і соціалізацію майбутніх педагогів. Доведено, що вирішальний вплив у організації навчально-виховного процесу педагогічних кадрів мали партійні директиви та постанови, рішення з'їздів комуністичної партії, резолюції та програми КП СРСР та радянського уряду СРСР і УРСР.

Ключові слова: педагогічні кадри, підготовка вчителів в Радянській Україні, програми педагогічних інститутів.

Дослідження й осмислення педагогічного досвіду радянської доби щодо виявлення особливостей підготовки педагогічних кадрів має особливо вагоме значення на сьогодні,

* © Кузьменко Ю.В.:

оскільки накопичений у цей період потенціал діяльності освітніх установ, органів державної влади, суспільно-політичних рухів, досвід педагогів-новаторів минулого, дозволяє об'єктивно осмислити історичні події, сприйняти все найбільш цінне та здійснити екстраполяцію конструктивного радянського досвіду в національний освітній простір України.

В аспекті досліджуваної проблеми значний інтерес становлять роботи науковців, де зроблено значний внесок у дослідження окремих аспектів історії розвитку української педагогічної теорії і практики, – М. Антонєць, А. Бойко, Я. Бурлаки, Л. Ваховського, В. Вихруща, В. Галузинського, С. Гончаренка, Н. Гупана, А. Димитрієва, М. Євтуха, І. Жорової, Т. Завгородньої, В. Кравця, В. Кузьменка, В. Курила, Г. Левченка, В. Лозової, В. Лутая, Д. Пащенко, Ю. Руденка, І. Сірої, В. Сидоренка, Н. Слюсаренко, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, Н. Терентьевої, Д. Тхоржевського, Є. Хрикова, І. Шиманович, М. Ярмаченка та ін.

Мета статті – розкрити специфіку підготовки педагогічних кадрів України в 1950-1991 рр.

В умовах панування однопартійної командно-адміністративної системи питанню формування ідейно-комуністичного світогляду населення приділялася особлива й посилена увага. КПРС як стрижень державної структури, де зосереджено було всю владу, вирішення цього завдання традиційно покладала на пресу, телебачення та систему освіти. Монопольне домінування ідеології зумовлювало заідеологізованість усього інформаційного й освітнього простору, побудованого відповідно до комуністичних ідеалів та поставленого в рамки офіційно визнаного соціалістичного реалізму.

Науковці радянської доби вважали, що «політика КПРС у народній освіті – невід'ємна частина управління суспільства. Вона спирається на міцний науково-теоретичний фундамент марксизму-ленінізму, висловлює насувні сподівання народних мас, ураховує досвід попереднього розвитку, поточні та перспективні потреби суспільного прогресу [10, с. 5]. Радянська влада ставила за мету засобами ідейно-політичного впливу сформувати в молодого покоління марксистсько-ленінські світоглядні ідеї та уявлення. Автори навчальних посібників, укладених в умовах панування партійної ідеології, серед таких виділяли: класовий підхід до явищ суспільного життя, політичну свідомість і соціальну відповідальність, здатність розуміти цілі і зміст внутрішньої і зовнішньої політики Комуністичної партії і Радянської держави, активно виробляти непримириме ставлення до різноманітних проявів буржуазної ідеології і моралі [9, с. 149], сприймати навколишній світ з матеріалістичних позицій; уміння переконувати в науково-аргументованій полеміці ідейних супротивників.

Питання формування ідейно-комуністичного світогляду стояло як пріоритетне у держави і постійно було на контролі. Проводилися перевірки щодо реалізації принципів марксистсько-ленінської педагогіки в інститутах, висновки і результати яких прописувалися у звітах. Зі звіту управління вищих і середніх педагогічних навчальних закладів УРСР: «Робота педагогічних та учительських інститутів УРСР в 1950/51 навчальному році була спрямована на подальшу реалізацію рішення ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У з ідеологічних питань, що мали за мету покращення справи підготовки вчителів для шкіл Радянської України, призваних виховувати нове підрастаюче покоління свідомими будівниками комунізму» [2, арк. 1].

Трудове навчання і виховання молодого покоління трудівників було стратегічним, обов'язковим і підпорядкованим комуністичним принципам. В освітніх закладах усіх рівнів методологічну основу радянської теорії освіти й навчання складала філософія марксизму-ленінізму. Вирішальний вплив у організації навчально-виховного процесу

мали ідеологічні партійні директиви та постанови, рішення з'їздів комуністичної партії, резолюції та програми КП СРСР та радянського уряду СРСР і УРСР. Ці документи були націлені на створення єдиної централізованої освітньої системи, створювали можливості для ідеологічного контролю освітньої діяльності в навчальних установах. Окрім того вони скеровували роботу педагогів-практиків у руслі вирішення таких завдань: наукова розробка питань формування комуністичної свідомості підростаючого покоління, виховання у нього основ марксистсько-ленінського світогляду, високої ідейності й відданості комунізмові, непримиренності до ворожої ідеології, комуністичного ставлення до праці і суспільного господарства, високих моральних якостей [12, с. 24].

Тому не дивно, що система підготовки педагогічних кадрів розглядалася в тісному зв'язку з усією сукупністю завдань ідеологічної роботи, яку здійснювала комуністична партія. У навчальному процесі педагогічних училищ, ВНЗ, інститутів післядипломної освіти України радянської доби пріоритетними були ідеї формування ідейно-комуністичного світогляду педагогів. Єдинонауковим світоглядом визнавався світогляд комуністичний, методологічну основу якого складала філософія марксизму-ленінізму.

Широке коло науковців радянської доби у своїх рекомендаціях, висвітлюючи різні методичні аспекти роботи зі студентською молоддю, розкривали і проблеми ідейного виховання. Основна мета системи освіти педагогічних кадрів, як зазначали Ю. Бабанський та В. Сластенін, – «озброїти майбутніх вчителів знаннями теоретичних основ сучасної педагогічної науки, практичними вміннями та навичками, необхідними для ефективної організації навчання і комуністичного виховання учнів в умовах розвинутого соціалізму» [15, с. 1]. А. Любар, Н. Кобозев підкреслюють, що «основним видом діяльності студентів є навчання, у процесі якого забезпечується ідейно-політична, психолого-педагогічна і методична підготовка майбутніх вчителів» [16, с. 3].

К. Акіяров, надаючи рекомендації з підготовки майбутніх вчителів, зазначає, що майбутній педагог повинен уміти здійснювати управління трудовим вихованням, професійним самовизначенням школярів. Важлива роль у вирішенні цього завдання, на його думку, належить суспільним дисциплінам – історії КПРС, марксистсько-ленінської філософії, політичної економії, науковому комунізмові» [1, с. 10-11].

Аналіз навчальних планів 1950-1991 рр. засвідчує, що на ідейно-політичну компоненту відводилася значна кількість годин. Так, у навчальних планах педагогічних інститутів:

– 1954 р. за спеціальностями «Природознавство», «Фізика» відводилося на «Основи марксизму-ленінізму» 224 г., «Політичну економію» – 140 г., «Діалектичний і історичний матеріалізм» – 140 г. Це близько 14 % від загального навантаження [18].

– 1955 р. за спеціальностями «Математика і креслення», «Хімія і фізика», відводилося на «Основи марксизму-ленінізму» 210 г., «Політичну економію» – 140 г., «Діалектичний і історичний матеріалізм» – 140 г., що становило близько 13 % від загального навантаження [5, арк. 132].

– 1956 р. за спеціальностями «Фізика, виробниче навчання, креслення», «Біологія, основи сільськогосподарського виробництва, хімія», «Біологія, хімія, основи сільськогосподарського виробництва» відводилося на «Історію КПРС» 224 г., «Політичну економію» – 140 г., «Діалектичний і історичний матеріалізм» – 140 г. Це близько 11 % від загального навантаження [7].

– 1959 р. за спеціальностями «Фізика і загальнотехнічні дисципліни», «Загальнотехнічні дисципліни і праця», «Біологія і основи сільськогосподарського виробництва» відводилося на «Історію КПРС» 220 г., «Політичну економію» – 150 г., «Діалектичний і історичний матеріалізм» – 140 г., що становило близько 10 % від загального навантаження [8, арк. 4-5, 6-7, 8-9].

– 1964 р. за спеціальністю «Фізика» відводилося на «Історію КПРС» 120 г., «Марксистсько-ленінську філософію» – 120 г. «Політичну економію» – 80 г. Це близько 9 % від загального навантаження [6, арк. 13-14].

– 1989 р. за спеціальностями «Праця і профорієнтація» відводилося на «Історію КПРС» 120 г., «Марксистсько-ленінську філософію» – 90 г., «Політичну економію» – 100 г., «Науковий комунізм» – 80 г., «Історію релігії та атеїзму» – 40 г., що становило близько 7 % від загального навантаження [17, с. 261-262].

З метою виявлення компоненти навчального процесу щодо ідейно-комуністичної спрямованості циклу професійних дисциплін у цьому контексті було вивчено та проаналізовано зміст навчальних програм педагогічних інститутів за 1950-1991 рр. Аналіз програм педагогічних інститутів дозволяє стверджувати, що формування ідейно-комуністичного світогляду цілеспрямовано відбуваються не лише в блоці суспільнознавчих дисциплін, а й у професійній компоненті навчального процесу.

Так, аналізуючи програму педагогічних інститутів з «Історії педагогіки» за 1961 р. [13], було з'ясовано, що розділи програми містять теми, які орієнтовані на марксистсько-ленінський напрямок вивчення педагогіки. Із 19 тем програми лише 5 не містять питань, пов'язаних із формуванням ідейно-комуністичного світогляду студентів. Усі інші так чи інакше несуть на собі таке навантаження, а це 73,7 % змісту навчальної програми.

Аналіз програм педагогічних інститутів «Педагогіка» за 1980 р. показав, що в пояснювальній записці поряд із порадами організації поетапної роботи з вивчення даної навчальної дисципліни містяться рекомендації з формування марксистсько-ленінських поглядів у студентів. «У темах цього розділу повинно докладно розкриватися соціальне значення педагогіки в суспільстві розвинутого соціалізму, її ідейно-політична спрямованість і роль у вирішенні проблем формування особистості, у здійсненні задач, поставлених перед народною освітою XXV з'їздом КПРС, Конституцією СРСР про удосконалення навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі і ПТУ» – зауважують автори програми [15, с. 1].

Аналіз розділів і тем програми виявив, що порівняно з програмами попередніх років у 1980-х спостерігається дещо менше домінування марксистсько-ленінської ідеології на формування світогляду майбутніх педагогів. Із 26 тем лише у 17 присутні ідейно-комуністичні акценти. Тобто матеріал програми на 65,4 % містить елементи ідейного-політичного спрямування, а це на 8,3 % менше ніж у 1960-х роках.

У програмі «Класний керівник» (1980 р.) також прослідковується така тенденція – багато тем безпосередньо пов'язані з вивченням основ марксистсько-ленінських ідеалів. «Важливе місце в спецкурсі приділяється питанню вивчення студентами постанови ЦК КПРС «Про подальше покращення ідеологічної, політично-виховної роботи» (1979 р.), директивних матеріалів ЦК КПРС, інструкційно-методичних рекомендацій ЦК ВЛКСМ, міністерств освіти РСФСР і СРСР, монографічної літератури, періодичних видань, умінь їх реферувати» [14, с. 5]. Із 11 тем 5 мають ідейно-політичної компоненти: «Завдання і зміст роботи класного керівника», «Суспільно-політичне виховання учнів. Виховання громадянської активності», «Виховання комуністичної моральності», «Педагогічне керівництво піонерською і комсомольською організацією класу», «Спільна діяльність класного керівника, сім'ї і громадськості з виховання учнів». І лише 5 тем передбачають незаангажоване чітке ознайомлення майбутніх педагогів з теоретичними основами виховного процесу.

Аналізуючи програму педагогічних інститутів «Педагогічні основи учнівської виробничої бригади» (1980 р.), було з'ясовано, що «особлива увага акцентується на озброєнні майбутніх учителів умінням виховувати у школярів комуністичне ставлення до праці, проводити з ними профорієнтацію, особливо на роботу

у сільськогосподарському виробництві. Завданням спецкурсу є також прищеплення любові до природи, її охорона і примноження» [14, с. 22-23]. Теми лекційного курсу: «Науково-технічний, соціальний прогрес і сільське господарство СРСР», «Питання теорії і практики політехнічної освіти і трудового навчання», «Учнівська виробнича бригада – ефективна форма трудової освіти і виховання учнів», «Поеднання навчання з виробничою працею в учнівських виробничих бригадах», «Виховна робота в учнівській виробничій бригаді» та теми практичного курсу «Планування і організація ідейно-політичного, трудового і естетичного виховання в учнівській виробничій бригаді» безпосередньо мають вплив на формування ідейно-комуністичного світогляду студентської молоді. Тобто із 15 тем спецкурсу лише 9 не містять ідейно-комуністичної компоненти.

Аналізуючи програму педагогічних інститутів «Професійна орієнтація школярів» 1980 р., було з'ясовано, що і ця програма містить ідейно-комуністичну компоненту навчання [14, с. 31]. Тематичний план курсу складається з 14 тем, з яких 3 мають ідейно-комуністичну компоненту: «Розвиток теорії профорієнтації», «Досвід роботи профорієнтації в соціалістичних країнах», «Система профорієнтації в країнах капіталізму». Інші теми передбачають ознайомлення з теоретичними питаннями професійної орієнтації та формування практичних навичок керівництва професійним самовизначенням школярів.

Аналізуючи програму педагогічних вишів «Охорона праці і основ законодавства про працю» 1980 р., було встановлено, що перший розділ програми «Основи радянського законодавства» передбачає вивчення таких тем: завдання трудового законодавства, основні трудові права робітників і службовців, робочий час і час відпочинку, порядок розгляду трудових спорів, державне соціальне страхування, організація роботи з охорони праці, положення про організацію роботи з охорони праці в системі освіти СРСР, органи нагляду й контролю за охороною праці, пільги працюючим жінкам і підліткам. Зрозуміло, що в контексті вивчення законодавчих документів підкреслювалася важливість принципів комуністичного будівництва та прищеплювалося почуття високої партійної відповідальності.

Інші розділи програми («Загальні питання охорони праці в установах Міністерства освіти СРСР», «Забезпечення безпеки в лабораторіях, кабінетах і учбових майстернях», «Пожарна профілактика») розглядають питання організації охорони праці в освітніх установах і не мають ідейно-політичної заангажованості [14, с. 45].

Слід відзначити, що з кожним роком під тиском перемін в українському суспільстві та боротьби за національні інтереси ідейно-комуністичний вплив в освітньому просторі зменшувався.

Аналіз наказів та інструкцій Міністерства Освіти УРСР 1950-1991 рр. показав, що в більшості постанов постійно розглядалися питання комуністичного виховання студентів. Так, у Постанові колегії 1969 року щодо оцінки діяльності Одеського і Слов'янського педагогічних інститутів відзначено: «скерувати зусилля професорсько-викладацького складу інститутів на підвищення ідейно-теоретичного і науково-методичного рівня навчального процесу. ... Питання про участь викладачів у роботі по ідейному загартуванню студентів систематично обговорювати на засіданнях кафедр, радах факультетів» [11, с. 6].

Підводячи підсумки зауважимо, що 1950-1991 рр. у Радянській Україні відбувалася монополізація однопартійною командно-адміністративною системою інформативного й освітнього простору з метою формування ідейно-комуністичного світогляду населення. Тому у змісті підготовки педагогічних кадрів цьому питанню приділяли особливу і посилену увагу. Пріоритетними вважали ідеї комуністичного виховання студентської молоді, а навчальний процес було підпорядковано комуністичним

принципам. І як підкреслює у своїй монографії В. Кузьменко, «Під час формування цього світогляду не враховувалися інтереси особистості у зв'язку із заангажованістю, заідеологізованістю, підкоренням освіти партійним та державним інтересам, оскільки центральні органи влади на основі партійних рішень визначали для всієї країни стратегію розвитку освіти, її побудову, зміст, форми, принципи навчальної діяльності» [4, с. 180].

У той же час ми не повністю погоджуємося із думкою О. Кукліна, що «система освіти, яка працює на «вал», на масовість, не може створювати особистість, індивідуальність. Країна опинилася в ситуації, коли освіту багато хто сприймає як повинність, як важку необхідність, через яку потрібно пройти один раз і назавжди... Адміністративно-командна система, яка не регулюється за рахунок ринкових механізмів попиту та пропозиції, не в змозі мотивувати до навчання велику кількість людей інакше, ніж ідеологічним тиском та примусом» [3, с. 10].

На нашу думку, радянська влада в першу чергу надала можливість рівного доступу до освіти для усіх верств населення і зробила його безкоштовним. Це дало змогу відповісти на виклики ринку праці того часу в забезпеченні якісною робочою силою промисловості, сільського господарства, сфери послуг. Звісно, у 1950-60-х рр. були люди, яких примушували до навчання у вечірніх школах та ін. освітніх закладах, але більшість населення не під примусом, а за власного бажання продовжували своє навчання у ВНЗ. У той же час відзначаємо як негативну складову у навчанні ідеологічний тиск комуністичної партії. Значну кількість годин навчального процесу у ВНЗ було відведено ідейному загартуванню студентів, що призводило до зменшення годин на фахову підготовку.

Отже, здійснення історико-педагогічного аналізу досвіду радянської теорії освіти й навчання допомогло встановити таке: методологічну основу освітніх процесів складала філософія марксизму-ленінізму. У Радянській Україні в усіх освітніх закладах велася цілеспрямована робота з формування ідейно-комуністичного світогляду студентської молоді, що відволікало і негативно віддзеркалювалося на професійній підготовці.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні питання реформування системи підготовки педагогічних кадрів в незалежній Україні в руслі деідеологізації, демократизації навчального процесу, зв'язку освіти з національною культурою, історією.

Література:

1. Акияров К. Ш. Подготовка студентов педагогических институтов к осуществлению трудового воспитания и профессиональной ориентации сельских школьников / К. Ш. Акияров // Подготовка будущего учителя к осуществлению политехнического образования, трудового воспитания и профориентации сельских школьников : межвузовский сборник научных трудов. – Куйбышев, 1989. – С. 3-31.
2. Звіт управління вищих і середніх педагогічних навчальних закладів УРСР «Про роботу педагогічних та учительських інститутів Української РСР за 1950/51 навчальний рік» // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 957 (179 арк.). – Арк. 1.
3. Куклін О. В. Основні тенденції розвитку освітнього потенціалу / О. В. Куклін. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 22 с.
4. Кузьменко В. В. Теоретико-методичні підходи до формування в учнів наукової картини світу в школах України (XX століття) : монографія / В. В. Кузьменко. – Херсон : РІПО, 2010. – 463 с.
5. Навчальні плани педагогічних інститутів на 1955 рік // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1657 (264 арк.). – Арк. 132.
6. Навчальні плани педагогічних інститутів на 1964 рік, затверджені Міністерством освіти УРСР // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 4162 (30 арк.) – Арк. 13-14.

7. Навчальні плани педагогічних інститутів, розроблені управлінням та затверджені Міністерством освіти УРСР на 1956 рік // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1857 (107 арк.).
8. Навчальні плани педагогічних інститутів, розроблені управлінням та затверджені Міністерством освіти УРСР на 1959 рік // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2523 (36 арк.) – Арк. 4-9.
9. Народное образование в СССР / под. ред. М. А. Прокофьева. – М. : Педагогика, 1985. – 448 с.
10. Плясовских В. С. Политика КПСС в области народного образования: Опыт работы и реализации / В. С. Плясовских. – М. : Мысль, 1987. – 221 с.
11. Постанова колегії Міністерства освіти УРСР від 29 жовтня 1969 року «Про підготовку Одеського і Слов'янського педагогічних інститутів до відзначення 100-річчя з дня народження В. І. Леніна» // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1970. – № 1. – С. 12-23.
12. Програма КП СРСР. – К. : Держполітвидав УРСР, 1961. – С. 24.
13. Програми педагогічних інститутів. Історія педагогіки. – К. : Радянська школа, 1961. – 22 с.
14. Программы педагогических институтов. Классный руководитель. Педагогические основы ученической производственной бригады. Профессиональная ориентация школьников. Охрана труда и основы законодательства о труде. Сборник № 2. – М. : Просвещение, 1980. – 53 с.
15. Программы педагогических институтов. Педагогика. Сборник № 1. / ответственные редакторы Ю. К. Бабанский, В. А. Сластенин. – М. : Просвещение, 1980. – 17 с.
16. Рекомендації з організації методичної роботи на факультетах підготовки учителів загально технічних дисциплін / за заг. ред. Д. А. Тхоржевського. – Випуск 4. – Київ, 1984. – 80 с.
17. Терентьева Н. О. Політехнічна освіта у вищих навчальних закладах України : теорія і практика : монографія / Н. О. Терентьева; за ред. М. Б. Євтуха. – Черкаси : Вид-во Ю. А. Чабаненко, 2012. – 264 с.
18. Учебні плани педагогічних інститутів на 1954 рік // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1520 б (56 арк.).

Кузьменко Ю. В.

ПОДГОТОВКА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В СОВЕТСКОЙ УКРАИНЕ (1950-1991 ГГ.).

В статье освещены подходы к подготовке педагогических кадров УССР в 1950-1991 гг. Выяснено, что трудовое обучение и воспитание молодого поколения труженников было признано в этот период стратегическим, обязательным образовательным направлением, что основывается на принципе профориентации. Через содержание программ профессионального цикла учебных дисциплин раскрыта специфика идейно-политического влияния на обучение, воспитание и социализацию будущих педагогов. Доказано, что решающее влияние в организации учебно-воспитательного процесса педагогических кадров имели партийные директивы и постановления, решения съездов коммунистической партии, резолюции и программы КП СССР и советского правительства СССР и УССР.

Ключевые слова: педагогические кадры, подготовка учителей в Советской Украине, программы педагогических институтов.

Kuzmenko Y. V.

PREPARATION OF PEDAGOGICAL PERSONNEL IN SOVIET UKRAINE (1950-1991 YEARS)

On the base of historical and pedagogical material this article exposed and characterized component of ideological and communist upbringing of future teachers of Ukraine of Soviet epoch. It is proved that in the researched period planning of one-party team and administrative system demanded from educational establishments to pay special and concentrated attention to the question of forming of ideological and communist outlook of population. It is outlined views of Soviet scientists on ways of

fulfillment of communist upbringing of pupils' and students' youth, principles of teaching in Soviet school. It is exposed that labor training and upbringing of young generation of workers were defined by CPSU as a strategic one, compulsory educational direction and it had to ground on communist principles. The subject of our attention were approaches to prepare pedagogical personnel of the USSR in 1950-1951 years in the conditions of monopolistic domination of Marxist and Leninist ideology. Through the content of programs of professional cycle of teaching disciplines it is opened the specific character of ideological and political influence on teaching, upbringing and socialization of future pedagogues. It is proved that the final influence in the organization of teaching and upbringing processes of pedagogical personnel had ideological directives and decrees, decisions of congress of communist party, resolutions and programs of CP of the USSR and Soviet government of the USSR and Ukrainian Soviet Socialist Republic.

Keywords: pedagogical personnel, programs of pedagogical institutes (1950-1991 years), teaching of future teachers in Soviet Ukraine.

УДК 373.3:172.15(09)

Мусієнко В. С.*

ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті досліджено одну з найактуальніших проблем сьогодення – питання формування почуття патріотизму в дітей дошкільного віку. На основі аналізу педагогічної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського акцентовано, що витокami й методами патріотичного виховання є природа, праця, моральна краса людської поведінки, книга, творчість, історичне минуле нашого народу. Підкреслено, що у виховному процесі важливе місце займає праця, добрі справи та гра. На думку В. О. Сухомлинського, для закріплення та поглиблення соціальних почуттів дітей важливо підтримувати та стимулювати творчі ігри. Розкрито підходи до формування в дітей дошкільного віку любові до Батьківщини.

Ключові слова: патріотизм, формування почуття патріотизму, діти дошкільного віку, національні традиції.

Ураховуючи суспільно-політичну ситуацію, що склалася в Україні, усе більшої актуальності набуває формування в молодого покоління почуття патріотизму.

Сучасний навчальний заклад має стати для кожної дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу.

Однією з пріоритетних педагогічних задач сучасної дошкільної освіти, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля [2].

Базовий компонент дошкільної освіти, як державний стандарт, визначає ознайомлення дітей з поняттями «державна»; «державна мова»; «народ»; «людство», з правами та обов'язками громадян України [2].

Освіта в Україні нерозривно пов'язана із суспільством, його традиціями та цінностями, і тому зберігає багато рис минулого. Науковий розвиток педагогіки спирається на знання теорії і практики виховання минулих поколінь. Одним із невичерпних джерел є спадщина В. Сухомлинського, в якій основоположним підґрунтям є ідея патріотичного виховання, що набуває актуальності в наш час.

Вихованню у дітей і молоді патріотизму надавали першочергового значення корифеї вітчизняної педагогіки Г. Ващенко, О. Духнович, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.

* © Мусієнко В.С.*